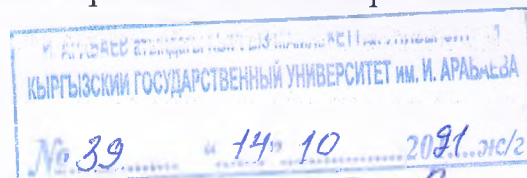

Издөнүүчү Алиева Канышай Уларовнанын «Башталгыч класстын окуучуларын үй-бүлөдө руханий-адептик тарбиялоонун педагогикалык шарттары» аттуу темадагы 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистигине ылайык педагогика илимдериин кандидаты окумуштуулук даражасын алуу үчүн жазылган диссертациясына расмий оппоненттин

ПИКИР

1. Диссертациянын темасынын актуалдуулугу. Диссертациянын темасы абдан актуалдуулугу улуттун жана мамлекеттин өзөктүү документтеринде белгилеген кырдаалдар, милдеттер менен тикеден-тике байланыштуу. Акыркы жылдарда кыргыз коомунун бардык таалим-тарбия институттары анын ичинде үй-бүлө балдарды руханий–адептик жактан тарбиялоо жаатында кризистерге туш болгону ачык байкалууда. Бул тенденция үй-бүлөдө нарктуу муунду тарбиялоонун өзөктүү ориентири катары кызмат кылып келген эл, ата мекен, мекенчилдик, эне тил, туулган жер, кең пейилдик, атуулдук, ак эмгек, мээнет менен жашоо кечирүү сыяктуу салттык баалуулуктардын таасири тайыздап, аларды сактоо, өнүктүрүүгө багытталган долбоорлорду системдүү ишке киризүү мехнизмдеринин жеткиликтүү иштелип чыкпагандыгы, алардын натыйжасында балдар жана жаштардын руханий адептик дүйнөсүндө бөтөн маданий кыртышта жаралган массалык маданияттын элементтеринин тамыр жайышынан көрүнүүдө. Буга байланыштуу Кыргыз Республикасынын Президенти С. Жапаровдун 2021-жылдын 29-январындагы жарлыгы: “Инсандын руханий-адеп-ахлактык өнүгүүсүн жана дене тарбиясын камсыз кылуу жөнүндө” аны жүзөгө ашырууга багытталган концепциянынын добоорун түзүлгөн кырдаалга карата коомдун, мамлекеттин, илимий педагогикалык институттардын рефлексиясы катары кабылдоого болот балдарды руханий–адептик жактан тарбиялоо боюнча коомдук талаптар менен үй-бүлө тарбиясынын ал талаптарга толук шайкеш келбей жатышы менен башталгыч класс окуучуларын руханий –адептик жактан тарбиялоо маселелери илимий жана

Окучу. каттоо: *Алиева*

практикалык жактан көп кырдуу көйгөй жараткан проблемалардын катарында турган. Изилденип жаткан проблема боюнча башталгыч класс окуучуларын үй-бүлөдө руханий –адептик жактан тарбиялоонунун шарттары бирден-бир социалдык жактан маанилүү каражаты катары элдик педагогиканын үлгүлөрүнө, улуттук баалуулуктарга таянуу, аларды заманбап жашоо-тиричилик менен айкалыштыруу зарылчылык тууралуу корутундуга алып келет. Ошондуктан, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын соңку редакциясында үй-бүлөнүн жоопкерчилиги кыйла күчөтүлгөнүнө өзгөчө басым жасалган. Көптөгөн изилдөөлөрдө, анын ичинде каралып жаткан диссертацияда тастыкталгандай, кыргыз педагогикасында мектептин башталгыч класстардын өзгөчө потенциалдуу мүмкүнчүлүктөрүн ачууга туура келет. Бирок, тилекке каршы бүгүн кыргыз педагогика илиминин жалпы билим берүүчү уюмдардын башталгыч класстардын окуучуларын элдик педагогиканын баалуулуктары аркылуу үй-бүлөлүк турмушка даярдоо тууралуу билимдер жетишсиз. Ушундан улам изденүүчүнүн ушундай татаал проблеманы изилдөөгө батынып киришип жатканы колдоого арзыйт.

Изилдөөгө киришип жатып, диссертант кыргыз үй-бүлөсүндө балдарды руханий адептик жактан тарбиялоо маселелеринде карама-каршылыктарды ар тараптуу үйрөнүп, анализ жасай алгандыгын көрүүгө болот.

2. Диссертациялык изилдөөнү максаты – башталгыч класс окуучуларын үй-бүлөдө руханий-адептик жактан тарбиялонун моделин, педагогикалык шарттарын теориялык жактан негиздөө, апробациялоо, практикалык сунуштарды иштеп чыгуу сунуштаган катары айкындалган.

3. Алынган натыйжалардын ички биримдигин жана тиешелүү актуалдуу проблеманы, теориялык жана прикладдык милдетти чечүүгө багытталгандыгын баалоо. Изденүүчү Алиева Канышай Уларовнанын «Башталгыч класстын окуучуларын үй-бүлөдө руханий-адептик тарбиялоонун педагогикалык шарттары» аттуу темадагы диссертациясында көрсөтүлгөн натыйжалар ички биримдикке жана логикалык ырааттуулукка ээ. Практикалык

сунуштар текшерилген теориялык жоболорго негизделген. Диссертация Кыргызстанда бул проблемага арналган жаңы изилдөө катары жаңы илимий натыйжаларды жана жоболорду камтыйт. Бул изденүүчүнүн кыргыз педагогикасына кошкон жеке салымын тастыктайт.

4. Диссертацияда берилген илимий жоболордун, жыйынтыктардын жана сунуштардын негизделүү даражасы. Диссертациялык изилдөөдө башталгыч класстын окуучуларын элдик педагогиканын баалуулуктары аркылуу үй-бүлөдө руханий-адептик тарбиялоо, алардын үй-бүлөгө болгон жоопкерчилигин арттыруу, үй-бүлөдөгү руханий-адептик, адептик баалуулуктар менен адеп-ахлактык жүрүм-турум маданиятына, мекенге, коомго, табиятка, эмгекке карата адамгерчиликтүү мамилелердин системасын калыптандырууга багыттап үйрөтүү менен кыргыз элдик педагогикасында кылымдардан бери келе жаткан идеяларга, тажрыйбаларга таянуу аркылуу окутуунун эффективдүүлүгүн жогорулатуу максатында педагогика илиминде иштелип чыккан педагогикалык шарттардын арасынан уюштуруу-педагогикалык шарттарды туура тандоо менен бирге модели сунушталып, алар «Үй-бүлөдө башталгыч класстын окуучуларын үй-бүлөдө руханий-адептик тарбия берүү процессин уюштуруу», «Башталгыч класстын окуучуларынын психологиялык өзгөчөлүктөрү» аттуу атайын курстары жана «Үй-бүлөдө балдардын руханий-адептик ресурстарын активдештирүү», «Руханий-адептүү идеал» пакет программаларынын негизинде башталгыч класстардын окуучуларын элдик педагогиканын баалуулуктары аркылуу үй-бүлөдө руханий-адептик жактан тарбиялоонун педагогикалык шарттарын текшерген эксперименттин натыйжасы менен тастыкталган.

4. Диссертациянын түзүлүшү жана көлөмү. Диссертациялык иш киришүүдөн, үч главадан, жалпы корутундудан, адабияттар тизмесинен жана тиркемелерден турат. Диссертациялык иштин толук көлөмү – 157 бет, таблицанын саны – 9, сүрөттөр – 5, тиркеме – 5.

Изилдөөнүн жыйынтыктары боюнча жарыяланган эмгектер жетиштүү. Изилдөөнүн багыты боюнча бардыгы 13 макала жарыяланган. Автордун илимий илимий-методикалык эмгектери изилдөөнүн негизинде теориялык жоболорду ошондой эле практикалык рекомендацияларды толугу менен өз ичине камтыйт. Автореферат диссертациянын мазмунуна туура келет.

5. Диссертациянын илимий жаңылыгы жана практикалык маанилүүлүгү. Изилдөөнүн илимий жаңылыгы, теориялык жана практикалык маанилүүлүгү жетиштүү негизделген. Изилдөө илимий жактан башталгыч класс окуучуларын элдик педагогиканын баалуулуктары руханий-адептик жактан тарбиялангандыгынын мазмуну, негизги көрсөткүчтөрү, өлчөө жана баалоо критерийлери, диагностикалык инструментарийлери башка изилдөөлөр боюнча психологиялык- педагогикалык адабияттарга, илимий изилдөөлөрдүн, психологдордун эмгектерине негизделип жана элдик педагогиканын баалуулуктары аркылуу үй-бүлөдө руханий-адептик жактан тарбиялоонун педагогикалык шарттары, методикалык сунуштар аныкталган жана алар педагогикалык эксперимент аркылуу практикалык жактан текшерилген, кээ бир учурларда колдонулушу мүмкүн. «Үй-бүлөдө баланын руханий-адептик жактан тарбиялоонун ресурстарын активдештирүү», “Үй-бүлөдө руханий-адептик тарбиялоо” пакет программалары жана аларды коштогон методдордун системасы ата-энелердин педагогикалык компетенттүүлүгүн өнүктүрүү системасында ошондой эле, ЖОЖдордо болочок мугалимдерди ата-энелер менен иштөөгө даярдоо үчүн атайын курстарды иштеп чыгууда колдонулушу мүмкүн.

Изилдөө практикалык жактан башталгыч класстардын окуучуларын элдик педагогиканын баалуулуктары аркылуу үй-бүлөдө руханий-адептик тарбиялоо милдетин ийгиликтүү чечилиши, башталгыч класстарда үй-бүлөлүк турмушка даярдоого үйрөтүүнүн методдору, формалары мугалимдердин ишин пландоого, ишке ашырууга, аныкталган уюштуруучу-педагогикалык шарттардын

жыйындысы окуу процессинин натыйжасын оптималдаштырууга жана жогорулатууга жакшы жардам бермекчи.

6. Диссертациянын жыйынтыктарын жана натыйжаларын пайдалануу боюнча конкреттүү сунуштар. Изилдөөдө анын илимий жана практикалык жетишкендиктерине таянуу менен, практикалык сунуш берилген. Алар: учурдагы башталгыч класс окуучуларынын руханий-адептик жактан тарбиялангандыгынын мазмуну, негизги көрсөткүчтөрү, өлчөө жана баалоо критерийлери, диагностикалык инструментарийлери башка изилдөөлөр үчүн аныкталган педагогикалык шарттарды пайдалануу колдонулушу мүмкүн. «Үй-бүлөдө баланын руханий-адептик жактан тарбиялоонун ресурстарын активдештирүү», “Үй-бүлөдө руханий-адептик тарбиялоо” пакет программалардын негизинде башталгыч класстарын элдик педагогиканын баалуулуктары аркылуу үй-бүлөлүк жана аларды коштогон методдордун системасы ата-энелердин педагогикалык компетенттүүлүгүн өнүктүрүү системасында ошондой эле, ЖОЖдордо болочок мугалимдерди ата-энелер менен иштөөгө даярдоо үчүн атайын курстарды иштеп чыгууда колдонулушу мүмкүн. Сунушталган «Инсандык өсүү тренинги», «Башталгыч класстарын окуучусунун руханий-адептик баалуулуктары» ишке ашырууга даярдыгынын деңгээлин баалоонун тексттик баалоонун негизги критерийлерин мугалимдердин чеберчилигин жогорулатуу курстарда жана мектепте колдонсо болот. Бул сунуштарды практикада ишке ашырууга толук негиз бар.

7. Диссертациялык жумуштун төмөнкүдөй кемчиликтерди белгилөөгө болот:

1. Диссертацияда башталгыч класстардын окуучуларын үй-бүлөдө руханий-адептик тарбиялоонун педагогикалык шарттарынын моделинде милдеттерин, каражаттарын, салттык педагогикалык колдонулуучу методдор жана ыкмалар берилсе жакшы болмок.

2. Диссертацияда берилген «Руханий-адептүү идеал» пакет программасын тиркемеге берилсе жакшы болот эле.

3. Диссертациянын текстинде грамматикалык жана стилистикалык, техникалык каталар орун алган, алар белгиленип көрсөтүлдү.

Албетте, бул кемчиликтер изилдөөнүн илимий да, практикалык да баалуулугун, айда жетишилген натыйжалардын маанисин кескин төмөндөтпөйт жана изилдөөчүдө айтылган пикирлерди эске алынса, бул багытта ишти мындан ары ырааттуу улантуу мүмкүнчүлүгү толугу менен бар.

Алиева Канышай Уларовнанын «Башталгыч класстын окуучуларын үй-бүлөдө руханий-адептик тарбиялоонун педагогикалык шарттары» деген аталыштагы кандидаттык диссертациясын өз алдынча аткарылган изилдөө катары кароого болот.

8. Изденүүчү Алиева Канышай Уларовнанын «Башталгыч класстын окуучуларын үй-бүлөдө руханий-адептик тарбиялоонун педагогикалык шарттары» аттуу педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясы Кыргыз Республикасынын Улуттук аттестациялык комиссиясынын диссертациялык изилдөөлөргө коюлуучу талаптарына ылайык келет. Ал эми изденүүчү Алиева Канышай Уларовнанын 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасына татыктуу деп эсептөөгө болот.

Расмий оппонент:

педагогика илимдеринин кандидаты, доцент,

Кыргыз мамлекеттик дене тарбия жана спорт

академиясынын колледжинин директору

Г.Ж. Карагозуева